

הלכות נטילת ידים סימן קסב

באר הגולה נט

מ פרק ב דברים ושם
מפרש ה"ש נ שם
משנה ב

זו את זו: ח (נו) נטל ידו אחת ושפשה (נח) בראשו (פרוש, כדי לנגבה, ולפיכך לא נטמא ידו, מה שאין כן בסימן קסד סעיף ב שחפה בראשו) או בכתל, ואחר-כך חזר ונגע באותן מים שבאו מידו על הראש ועל הכתל, (נט) טמאה, שאותם מים טמאים חזרו וטמאו את היד שנגע בהם; אף-על-גב דכל כמה דלא שפשה (ס) *מטהרים (י) בשפשוף, השתא דחזר ונגע (סא) גרע. וכבר נתבאר שהשפוף רביעית פאחת אינו בכלל כל אלו, דאין שם מים טמאים כלל: ט *בשפוף מים ראשונים על ידיו (סב) צריך לזהר

באר היטב

(י) בשפשוף. עין ט"ז ומ"א. כתב הל"ח: אם קנה במפה דרך המקנחים, אפלו חזר ונגע טהור, ע"כ, ומ"א כתב עליו דאין לטמא ע"ז:

נטמא ידו ממנה וצריך לנגבה כמ"ש ס"ד, לכן טל רביעית פאחד, וכן מהני נמי אם ישפף על כל היד בפ"ע הראשונים ושניים, עמ"א:

באור הלכה

למעלה מקשרי אצבעות שיש טמאה * מטהרים בשפשוף. עין משנה בירוה מה שכתבו דהוא רק יעבוד, והטעם, דהנה המסחר העתיק זה מלשון ה"ש בפרק ב משנה ב שכתב זה בבאורו על התוספתא, דאם קנה ידו אחר נטילת מים ראשונים נטהרו ידיו ואין צריך מים שניים, וכן כתב ה"ש גם בתחלת ידים, וכן כתב הבית"י וסוף בסימן קסה בשם מהר"א והוכח במגן אברהם פאן. ולפי זה הא דהצריכו כלל מים שניים ולא אמרו שיקנה ידיו ותו לא, כבר נתפרש זה בדברי ה"ש בתחלת ידים בנסתא אחרתא שם, דשקא לא זקנה ויגע ידיו במים הטמאים דהינו באותם שקנה בהם ידיו מתחלה, ולכן ארזא דעביד שטיפה שניה לטהר ידיו, וקעין זה כתב הרע"ב, וכן נראה מדברי הרשב"א במשמרת הבית, ע"ש. ולפי זה פשוט הוא, דאף דעקר הנהגה של מים שניים הוא משום חשש זה, ואם כבר נגע ידו אין צריך מים שניים מדינא, אכל כיון שהנהיגו חכמים מים שניים אין יכול לפטר עצמו לכתחלה על-ידי נגוב ידאי ולא הכי לא שפף כלל מים שניים, דהא נגוב בלא הכי צריך אף אחר מים שניים, כדאיחא בגמרא סוטה דכל הנוטל ידיו צריך לנגב, וכן משמע מהשור והשלחן-ערוף לעיל בסימן קנח (דלא פטרו שם כי אם במטביל או בנוטל מרביעית), ואס"פ לעולם די בנגוב זה ולא יצטרף לשניים]. ואף דמקרי"ש בתחלת ידים בנסתא ראשונה משמע דבאמת השניים אינו תפנה קבוע, ותלוי בדעתו, אכל משארי פוסקים לא משמע כן, דכתבו דין מים שניים לדרך פשוט שפך הוא דין נטילת ידים, עין בתוספות וסמ"ג וסמ"ק ואשכול והראב"ד והתרומה והש"ש ללקט ומדכי והרא"ש בפסקיו (ובפרשו ממשך אחר לשון ה"ש, ע"ש [ויר"ו טור, וכלשון השלחן-ערוף בסיף ב ונמשך דבבב"ב ב דשטיפה אחת טהורה, דמנה נסמיע ה"ש, פרשו התוספות ותרומה וסמ"ג ומדכי דהוא בשטיפה מרבה פשנים דוקא⁴⁷], וכן כתב הרמב"ם בפשיטות בפרשו ובחבורו דהנוטל צריך לטל מים ראשונים ושניים [אלא דרעתו דנה נשנה רק התרומה ולא לחלוין, ולא קימא לן בזה פוסה], ורק בנוטל ברביעית בכת"א אחת דעת כמה ראשונים דאין צריך לשניים, והראב"ד מחמיר אף בזה, כמבאר בבית"י וסוף, דסבירא לה דאין לבטל למים שניים אף בשפף כמה מים בכת"א אחת, ומכל זה נראה דעל-כל-פנים לכתחלה צריך למים שניים דוקא [והתוספתא שהביא ה"ש בתחלת ידים דקתני דאם נגע ידו ונמלך ונטל שניים וכי' ופרשו הפוסקים האלו דהינו כשנגב בדיעבד, ובתוספתא שלנו לא נזכר כלל נמלך, ויש לומר דאף אחר הנהגת צריך שניים, וכדעת הראב"ד המובא בתורת הבית הארץ], ודאינא אם כבר נגע יש לסמך להקל, וכלשון השלחן-ערוף והאחרונים פאן, אכל לכתחלה נראה דצריך שניים דוקא אם אינו נוטל ברביעית בכת אחת, ובפשטיית לשון הראשונים

משנה ברורה

דשם אין מקום טמאה לך (מג) הפוסקים [ב"י ושו"פ]. ודע, דכל מה שצריך לזהר שלא לגע למעלה ממקום שהגיעו המים (מד) הוא רק בעוד ידיו לחות, דאחר-כך פשפך נגב ידו אין צריך לזהר בזה כלל, ואף אם נחלחלחו אחר-כך לית לן בה, כיון שפך טהר ידיו ונגבן: ח (נו) נטל ידו אחת וכי'. אפ"ש כל-ענין של סעיף זה: הנה הנהגה לעיל בשפשוף ב, דהנוטל ידיו צריך לשפף מים ראשונים ושניים, והראשונים מטהרים הימים והם עצמן טמאים, והשניים מטהרים אותן, ורק בשפוף רביעית בכת"א אחת על ידיו אין צריך לשניים לרב הפוסקים⁴⁸]. וכתב פאן המסחר, דאם נטל רק מים ראשונים לכד (מה) ובפחות מרביעית, דהמים טמאים הם, אם קנה אותם נטהרו ידיו אף בלא מים שניים⁴⁹, כיון שידו עצמו נטהרה במים ראשונים לכד, ורק אם חזר ונגע במי הקנח נטמאו ידיו מהם⁴⁴. ועין בבאור הלכה שבארנו דהינו בדיעבד, אכל לכתחלה צריך לשניים דוקא: (נח) בראשו. בשערות (מו) שבראשו. ואף דאם נגע בוצע צריך נטילה שנית, כדלקמן בסימן קסד, שאני הכא שאינו מחפך בין השערות מקום הוצעה אלא מקנה ידיו מלמעלה⁴⁵, וכמו שמפרש המצ"ן ברמ"א: (נט) טמאה. וכגון שלא נטל עליה רק מים ראשונים, ופחות מרביעית, דאז המים טמאים הם, וכנ"ל: (ס) מטהרים בשפשוף. ורצה לומר, (מו) דאלו לא חזר ונגע באלה המים היה נטהר ידו לגמרי בהקנח לכד בלא מים שניים, דהלא קנח המים טמאים שעליו, השתא דחזר ונגע גרע: (סא) גרע. וצריך לנגב ולחזר ולטל כראוי, וכמבאר בפעמים הקודמים: ט (סב) צריך לזהר וכי'. ואם אינו נזהר, ונמצא אחר הנטילה של השניים צרור או קסם, (מח) ידיו טמאות, וצריך (מט) לנגבן ולחזר ולטל ראשונים ושניים כדיון. אף אם הסיר הצרור אחר מים הראשונים ושפף אחר-כך השניים [או שבקדחת השניים הוידחו הצרור והקיסוס], יש לעצן בדרך (ג) דאולי מהני ומצאתי בפרי"מ גדלים ובבאורי הגאון מהר"מ בנעט על המדכי

שער הציור

הנ"ל והתוספתא בפרק ב שכתוב בה דאם שפשה בראשו טהורה, הוכיח ה"ש דעל-פרתך אחר מים הראשונים הוא ומוכח דטהור בזה; וכל הפוסקים הנ"ל, או דיפרשו דהינו דיעבד, או דיפרשו דלא מירי קנח כלל וכמבאר בבית"י וסוף ורק בשפשוף בשביל הסרת הוצעה; ומה שכתב "טהורה" הינו דלא נטמאת מראשו כמו מידו שאינה נוטלה, אכל מים שניים צריך על-כל-פנים, וכמו בכל מקום דבמים ראשונים ידו טהורה, אכל צריך מים שניים לטהר המים]. והנה כל עקר האי דינא השלחן-ערוף מירי שעל ידו הוצע כשעור נטילה ובפלי הנה רביעית [דאם לא היה בכלי רביעית אין כאן נטילה כלל] ושפף מקצת ממנה על ידו, דעל יד אחת אין צריך לשפף כל הרביעית, דברביעית די לשתי ידים, וידו נטהרה בזה, אכל צריך שניים בשביל לטהר המים, ויגוה כתב השלחן-ערוף

(מג) זולת לדעת הערוף: (מד) כן כתב הרשב"א להדיא במשמרת הבית וחלק שם על הרא"ה שלא פתח כן: (מה) וכגון שהיה בכלי רביעית כשעור נטילה, אכל לא שפכו בזה על יד אחת, דשעור זה סגי לשתי ידיו: (מו) אלהי רבה ותיי"א דם בסימן קסד, ודלא כמגן אברהם⁴⁶]. (מז) וכן כתב הלח"ט חמודות ומגן אברהם והג"א, ודלא כט"ו. ודברי הש"י תמוהים, דברמב"ם פרק יא דמקנאות פתח בהדיא דאחר מים שניים אין בהם שום טמאה בניגיה בהם אף בכבר תרומה ולכן תפנו השניים, וכן משמע מכל הפוסקים, וכבר תמה עליו הפרי"מ גדלים: (מח) משנה ברורה ב דברים: (מט) דומיא דחזרו ונגע בכתל: (נ) דכן משמע קצת מלשון השלחן-ערוף שכתב שלא ישאר וכי', או אולי דתכף שנשארו אחר הנטילה ראשונה מטמאים מים שעל הצרור להיד ותו לא יועיל להן השניים לטהרן [ומה שכתב השלחן-ערוף שלא ישאר וכי' ורצה לומר, לאפומי אם בעת השפכה ראשונה גופא שטפו המים את הצרור ונפל מידו לית לן בה, וכן מוכח קצת לשון המשנה דקתני: נטל את הראשונים ונמצא על ידו צרור וכי', משמע דלא מועיל אף אם יסיר אחר-כך ומה דקתני שאין המים השניים מטהרין וכי' ורצה לומר, דאם היו מטהרין גם שעל הצרור, ממילא יש לה דין שאר מים שאינם מטמאין את היד]. ומה שכתבתי: או שבקדחת השניים וכי', אף שבספר די הקטנה מחמיר בזה, לעניות דעתי גם זה לא ברירא:

הלכות נטילת ידים סימן קסב קסג

(סג) שלא ישאָר על ידו צָרוּר או קִיסָם (סד) *או שוּם (ט) דְּכָר אַחַר, (סה) שְׁאִין מִים מִטְהַרִין אֶלָּא מִים שְׁעַל-גְּבִי הַיָּד וְלֹא הַמַּיִם שְׁעַל הַצָּרוּר. (סו) וְאִם שׁוֹפֵף רְבִיעִית מִים פְּאַחַת עַל יָדוֹ אֵינוֹ צָרִיף לְזַהֵר בְּכֶף: י *עַמִּי שֵׁשֶׁשׁ לוֹ מִכָּה בִּידוֹ (סז) וְרִטְיָה (פָּרוּשׁ, אֵינְגוּנְטָו בִּלְבוֹז) (ט) עֲלֵיהָ, (סח) דִּי לוֹ שְׂיִטֵּל (סט) שְׁאָר הַיָּד שְׁלֹא בַמְּקוֹם הַרְטְיָה, וְצָרִיף לְזַהֵר (ע) שְׁלֹא יִגַּע בְּרִטְיָה, שְׁלֹא יַחְזְרוּ הַמַּיִם שְׁעַל הַרְטְיָה וְיִטְמְאוּ הַיָּד, (עא) אוּ יִשְׁפֹּף רְבִיעִית עַל הַיָּד פְּאַחַת שְׁאָז לֹא נִטְמְאוּ הַמַּיִם. (עב) נוֹטְלִים מִים: ראשונים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע (טו):

ס שם בפרוש הר"ש והרא"ש ע טור בשם הרא"ש שם הלשון

קסג דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים, ובו ב' סעיפים:

א (א) *אם אין מים (ב) מצויים (ג) לפניו *ברחוק יותר מארבעה (ד) מלין, ולאחריו מיל, ו

א רפ"ם בפרק ו מהלכות ברכות

באר היטב

(ד) דְּכָר אַחַר. וְהָיָה שֶׁלֹּג וּבְכָר שְׁלֹא רִסְקוּ וְנִמְצָא עַל הַיָּד דְּטָמֵא, מִיֵּא: (ט) עֲלֵיהָ. עַל סִי קָסָא סִי כִּי מִשִּׁי:

(ב) מילין. ואם הוא ספק אם ימצא מים תוך ד"מ אפשר יהיה לספק על הרמב"ם שמתיר לאכל במפה אפילו יש לו מים. מי שהולך בעגלה בין

באר הגולה

דבגובי סגי וא"ר בשם מ"ט: * או שום דבר אחר. עין במשנה ברוך במה שכתבו בשם הפרי"מגדים, והוא מצדן על י"פ דעת הש"ו בסוף סימן קנט דמתיר לטבל בהם לכתחלה אף בלא רסקו. והנה הלא קמא לן לעיל דכל ספק בנטילת ידים טהור, ובפרט דבשעת הדחק נקטינו פן להלכה בסימן קס סעיף יב, עין שם⁴⁸ במשנה ברוכה, ומהג"א משמע דאף לכתחלה מותר לטבל בהם נדיו, כה"ט, וכמבאר דעתו ביוה"דעה סימן רא דמצדו פן אף לענין טבילת נדה, וכן לעיל בסימן קס, עין שם, ובפרט דלהרמב"ם דמפרש הטעם משום חציצה, לית לה כלל היא סכרא דר"ש והרא"ש, ועל-כן נראה דכהן שנמצא אחר-כך על ידו אין לפסל הנטילה לחשב אותם לדבר אחר. ומפלי מקום לכתחלה טוב יותר אם יש לו מים שמערב בכרד, שיטל רביעית על כל יד ויד, ובהו שוב אין שום חשש כלל, כמו שכתב המחבר:

* אם אין מים מצויים וכו'. עין במשנה ברוכה מה שכתבו, דאפילו אם הוא מספק שמא לא ימצא גם-כן שרי, ועין בחיי"אדם שכתב: דוקא אם הוא רעב הרבה; ובחודשי הרטב"א [שנדפס פתח] על פסחים בדר מו משמע דאפילו בנדאי שלא ימצא מים גם-כן אין להקל בסתמא, רק כשהוא צריך לזה הרבה, כגון שהוא חלוש מפני טרחה הדרג וכו' צ"ע בזה: * ברחוק יותר מארבעה מילין וכו'. ומסתבר דכשהוא נוסע בגמלא פתחא [כגון על פאס"ט¹ וכיצא בזה] אין חושבין לפי ארך הדרך אלא לפי חשבון הזמן² של הדרך ד' מילין

זו נטילה לחצאין, (נד) פ"ן שאינו יכול לטל חציצה השנייה⁴⁹, דומה למי שנגקע אצבעו שנוטל שאר היד⁵⁰: (סט) שאר היד. ואם (נט) אינו יכול לטל נדיו כלל מחמת חלי, יכרף נדיו במפה⁵¹: (ע) שלא יגע ברטיה. צריך לומר: שלא יגעו המים ברטיה [פמ"ג], והניו, דכל שגשפף מים ראשונים קצת על הרטיה אין מים שניים יכולים לטהרם, וחוזרים אחר-כך המים שעל הרטיה על היד ומטמאים אותה, וכמו בסעיף ט לעיל לענין צרוך וקיסם, וזהו שפ"ס המחבר: שלא יחזרו וכו': (עא) או ישפוף רביעית וכו' שאז לא נטמאו. רוצה לומר: ואפילו אם יחזרו המים אחר-כך אין חשש בדרך. וכתבו האחרונים דעצה זו יפה יותר מאפן הראשון, דאי אפשר להזהר ולשפוף ממש (ו) סמוך למקום הרטיה ועל הרטיה לא יגיעו המים⁵². עוד פתבו, דטוב לכתב על הרטיה (ו) אחר הנטילה כשפא לאכל בסמרטוט לכן ונקי לכסות וזהמת הרטיה. פתבו (ז) האחרונים: אם נפלה הרטיה בתוך הסעודה צריך לטל שנית, בדין מפה [באפן המבאר לקמן סימן קסג דמתר בזה], שאם הסיר המפה אסור לאכל, פן בזה: (עב) נוטלים מים ראשונים וכו'. דהניו מים שלפני המזון⁵⁴, ולאפוקי מים אחרונים, וכדלקמן סימן קפא סעיף ב:

א (א) אם אין מים וכו'. פתב ב"ם של שלמה, דאותן שנוטלין ידיהם בלחות העשבים פשאין להם מים, עברה היא בידים, שמוזלזלין בנטילת ידים, וגם ברכתן לבטלה היא, שאין זה נטילה פל עקר [והביאו הפרי"מגדים]: (ב) מצויים וכו'. אבל כשמים מצויים אסור אף במפה, (ג) דלמא אתי למנגע: (ג) לפניו ברחוק יותר וכו'. ורוצה לומר: כשהולך בדרך ממשער שלא ימצא מים) אף ברחוק יותר⁵⁵ מארבעה

שער הצינור

(נא) ר"ש הרא"ש. ורמב"ם פרש דוקא בברוקים ומשום חציצה, אבל ר"י וטור והשלחן ערוך נקטו בר"ש הרא"ש: (ב) הרא"ש בפרושו לנדים: (ג) כגון אברהם ושא"י: (ד) הרא"ש ושא"י פוסקים: (ה) חיי"אדם, וטעמו, דדמי לסימן קסג סעיף א, עין שם: (ו) דאם ירחיק קצת ממקום הרטיה הלא לא יצא ד"י נטילה, דעד מקום הרטיה שידו מגלה הלא מחיב מן הדין לטל י"ם של שלמה]: (ז) הוספתו תבות אלו, משום דאי יכרף קדם הנטילה יהיה צריך לצמצם שיהיה שעור הסמרטוט רק כרחב שעור הרטיה ולא יותר נדאי לאו הכי לא יצא ד"י נטילה, דמקום מהנד שאין עליו הרטיה לא התירו לאכל על-ידי מפה משום דלמא אתי למנגע, ורק במקום הרטיה גופא הקלו משום דכאב לה וכו' ולא סגי בפה שיטל עתה רק במקום הרטיה, דהוי בכלל וזה קשה לצמצם: (ח) שצרי"תשובה בשם הב"רי"וסף, ושם מבאר שצריך לטל עתה כל היד ולא סגי בפה שיטל עתה רק במקום הרטיה, דהוי בכלל נטילה לחצאין, עין שם. ולידי לא בריא לי כלי האי זה הדין, אחרי דבעת נטילה הראשונה לא הנה עליו חייב יותר, וצריך עיון; ואולי דזהו כונת הלכות קטנות שהובא בבאר היטב שכתב שאין צריך נטילה, דהניו למקום שנטל בראשונה, דאי לאו הכי אין טעם לדבריו [ואולי דכונתו: אם חזו וכסה בסמרטוט דצ"ע בזה, ולא אמרינן דכיון שנטל ויש עליו חייב נטילה עתה, שוב לא יפקע אף אם יכסהו⁵³]; ואין בדין הספר לענין בן: (ה) גמרא:

הלכות נטילת ידים סימן קסב קסג

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה או שום דבר אחר]

ובפרט דבשעת הדחק נקטין פן להלכה בסימן קס סעיף יב, עין שם⁴⁸.
(48) במשנ"ב שם (ס"ק נח) כתב שבשעת הדחק כשאינו לו מים יכול לטבול ידיו בשלג בלא ריסוק.

[משנ"ב ס"ק סח]

ואין זו נטילה להצאין, כיון שאינו יכול לטל תציה השני⁴⁹, דומה למי שנקטע אצבעו שנוטל שאר היד⁵⁰.

(49) ולכן אפילו אם רוב היד מכוסה בתחבושת, דעת הגרשו"א אויערבך (נשמת אברהם מהדו"ב סי' קסא ס"ק ב) שדי שיטול רק את החלק שאינו מכוסה, כי החלק המכוסה כאילו אינו, ואין כאן אותם הגדרים כמו בטבילה שאם הרוב מכוסה הוי חציצה.

(50) מקור דברי השו"ע והטעם המובא במשנ"ב הוא בדברי הרא"ש [ראה באר הגולה אות ע ושעה"צ ס"ק נד]. וכתב החו"א (סי' כד ס"ק כה) שטעם זה אינו מובן שכיון שתחת הרטיה אצבעו קיימת ובכל שעה בידו להסיר הרטיה מדוע שיחשב כאילו נקטעה אצבעו. והוסיף שאף שאפשר להסיר שכיון שהמכה כואבת לו חכמים פטרוהו מנטילת ידיים והצריכוהו רק לברוך מפה, אלא שהרא"ש החמיר שמ"מ יטול מה שיכול ושאר היד תשאר עם הרטיה ויעיל מדין כריית מפה. אלא שאם כן נמצא שאין נטילתו כלום וצריך מעיקר הדין מפה על כל היד, ומדברי הרא"ש משמע שעל החלק המגולה שביד מועילה הנטילה ואין צריך לברוך שם מפה, ולכן סיים החו"א שהדברים קשים להבינם. וכתב בשו"ת הלכות (סט"ו) שאכן החו"א מצדד שכשיש רטיה על חלק מידו צריך לברוך מפה על כל היד.

אמנם אם יש רטיה על כף ידו אך כל אצבעות ידיו מגולות, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' מד) שמוטב לסמוך על שיטות המקילים בשו"ע לעיל (סי' קסא סעיף ד), ששיעור הנטילה מעיקר הדין הוא רק עד סוף קשרי האצבעות, ולא לברוך את ידיו במפה. וכעין זה כתב בשו"ת דברי יציב (ח"א סי' עט) במי שלא יכול לטול ידיו עד הקנה מחמת חולי שידיו מתנפחות מהמים, שמספיק שיטול עד קשרי אצבעותיו [ולא כתב שיכרוך ידיו במפה].

[משנ"ב ס"ק טט]

ואם אינו יכול לטל ידיו קלל ממת חלי, יכרף ידיו במפה⁵¹.

(51) ומי שאינו יכול לטול רק יד אחת כגון שיש לו מכה ביד וכולה מכוסה ברטיה, כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א אורח סי' ח. הובאו דבריו בקף החיים סי' ד ס"ק ז) שכיון שאינו נוטל אלא יד אחת לכאורה יש להסתפק אם יש לברך על כך, ומ"מ דעתו נוטה שיברך, ואע"ג שקי"ל שספק ברכות להקל, בכל אופן יש לחשוש למנוע את הנוטל מלברך, כיון שבברכה הקבועה על המצוה, מצינו שהקפידו רבנן שלא לעשות את המצוה בלא ברכה. והביא שאף הגאון תבואות שור (סי' יט ס"ק יז). הובא בשערי תשובה לעיל סי' ח ס"ק יב) כתב שמוטב להכניס עצמו בספק גרם ברכה שאינה צריכה, מלהיכנס בספק שימנע מלברך על עשיית המצוה. וכן כתב הכף החיים (סי' ד ס"ק יז) בשמו, והביא שכן כתב הובחי צדק (שו"ת בסוף ח"ב סי' יג).

והוסיף הרב פעלים, שאף שנוטל רק יד אחת יכול לברך על נטילת ידיים [בלשון רבים], ואין זה מיחזי כשיקרא, כיון שהברכה מתיחסת לעיקר התקנה המצוה שתיקנו חז"ל, ולא על מה שהוא עושה עתה.

וכעין זה דעת הגרשו"א אויערבך (נשמת אברהם ח"ה עמ' קסו). ראה גם מהדו"ב סי' קסא אות ב) לענין מי שיש לו על ידו אחת תחבושת או פלסטר ואסור שיגע בהם מים וקשה לו ליוזר מלהרטיב אותם בשעת הנטילה, שיכרוך ידו זו במפה ויטול כדיון

את ידו השנייה, ויכול לברך על נטילה זו [אך לא הזכיר אם יכול לברך בלשון רבים על נטילת ידיים].

[משנ"ב ס"ק עא]

דאי אפשר להזהר ולשפף ממש סמוך למקום הרטיה ועל הרטיה לא יגיעו המים⁵².

(52) ולענין נטילה באופן זה בשבת, האם יש לחשוש שעובר על איסור כיבוס מחמת ש'ריותו זהו כיבוסו, וכן שיבוא אח"כ לסחוט, דעת הגר"ש אלישיב (נשמת אברהם מהדו"ב סי' קסא) שאין כאן הדין של שרייתו זהו כיבוסו [כיון שאינו מתכוון לכביסה, שברוך כלל אין עליו לכלוף], וגם אין חוששים שיסחט [שאיין הדרך לסחוט תחבושת]. מאידך דעת הגרשו"א אויערבך (שם) שטוב שלא ישפוך את המים על התחבושת, כיון ששפיכתו עשויה להסיר את הלכלוך שעל גבי התחבושת, וכן יש לחשוש שמא יהיה קשה לו לטבול את הרטיבות מהמים שבתחבושת ויבוא לסחוט את המים.

[שעה"צ ס"ק נח]

ואולי דכונתו: אם חזר וקסה בסמרטוט דניצא בנה, ולא אמרין דכיון שפול ייש עליו חייב נטילה עתה, שוב לא יפקע אף אם יכסהו⁵³.

(53) והחו"א כתב (או"ח סי' כד סוף ס"ק כה) שאם נפלה הרטיה באמצע הסעודה נראה שלא יועיל להחזירה, משום שבטלה נטילתו, וצריך לחזור וליטול שנית לאחר שיחזיר את הרטיה למקומה, ונשאר בצריך עיון.

[משנ"ב ס"ק עב]

דיהינו מים ש'לפני המזון⁵⁴.

(54) משמע שאין רוח רעה שורה על מים אלו, ואינם כמו מים אחרונים שמבואר בשו"ע לקמן (סי' קפא סעיף ב) ששורה עליהם רוח רעה. ומ"מ, כתב הגר"ח קניבסקי (ספר הזכרון, דבריים הקשים לשכחה, בהוספות לאות יב) שהשונה משירי מי הנטילה, הרי זה קשה לשכחה, אם לא שהעבירן לכלי אחר. והוסיף, שכשערבב מים אלו ברוב מים נקיים, אפשר שיש להקל, אם אין בהם משום מיאוס.

סימן קסג

דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים

[משנ"ב ס"ק ג]

לשהולך בדרך ומשער שלא ימצא מים¹ אף ברחוק יותר².

(1) ולענין מי שיש לו מים אלא שאין לו כלי הראוי לנטילה, כתב בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' ז) שכיון שאין נוטלים ידיים אלא בכלי, ודין זה נלמד מאסמכתא שהסמיכו רבנן על מי חטאת או על קידוש ידיים ורגליים במקדש [כמבואר לעיל סי' קנט ס"ק א], אם כן פשוט שאף על דין זה נאמרו השיעורים של ד' מילין לפניו ומיל לאחריו, והוסיף, שאם אין כלי בתוך שיעור זה, יכרוך ידיו במפה, כמבואר בחיי אדם (כלל לח ס"ג) שהובא במשנ"ב לעיל (סי' קנט ס"ק נג). ולענין מי שאין לו אלא מים פסולים לנטילה, ראה מה שכתבנו לעיל סי' קס ס"ק לח.

(2) והליכה לצדדים, כתב לעיל (סי' צ ס"ק ג) לגבי תפילה בציבור, שדינה כהליכה לאחרים, שהרי אינו בדרך לשם.

[ביה"ל ד"ה ברוחק יותר]

ומסתברא דקשהוא נוסע בגמלא פרחא נגזון על פאס"ט וכיוצא בנה אין חושבין לפי ארך הדרך אלא לפי חשבון הזמן³.